

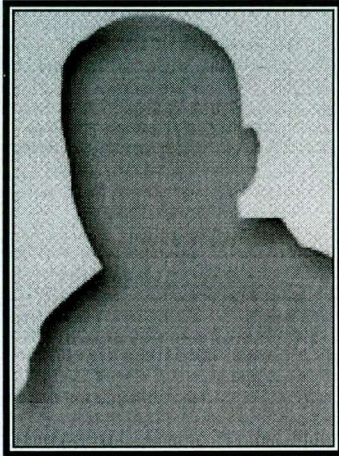

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

סגן אלוף עמנואל (יהודה) מורנו ז"ל

בן סילוויאה ואילן

נולד בצרפת

בתאריך כ"ד בסיון תשל"א, 17/6/1971

התגורר בתלמים

התגייס בשנת תש"ן

שרת בסיירת מטכ"ל

נפל במלחמת לבנון השניה

בתאריך כ"ה באב תשס"ו, 19/8/2006

נקבר בהר הרצל

אזור: ד חלקה: 7 שורה: 7 קבר: 3

הותיר אחריו אישה, שלושה ילדים, הורים

וארבעה אחים

בן 35 בנפלו

קורות חיים

נולד בצרפת, כ"ד בסיוון תשל"א. עלה לישראל בגיל שנה. גדל בשכונת סנהדריה המורחבת בירושלים. היה חניך ב"בני עקיבא", סניף שונרא. למד בתיכון "הימלפרב" ו"הרטמן" בירושלים. למד במכינה הקדם-צבאית בעלי, מחזור ב'.

התגייס לסיירת מטכ"ל בתש"ן.

במהלך שירותו סיים תואר ראשון במשפטים. עבד בשירות הבטחון הכללי.

נישא למאיה וגידל את שלושת ילדיו: אביה, נריה ונועם ישראל.

חזר לשרת ביחידה, עלה בסולם הדרגות, והגיע לדרגת סגן אלוף.

נהרג בפעילות מבצעית באזור בעל-בק בלבנון, כ"ה באב תשס"ו, בליל

שבת קודש פרשת ראה.

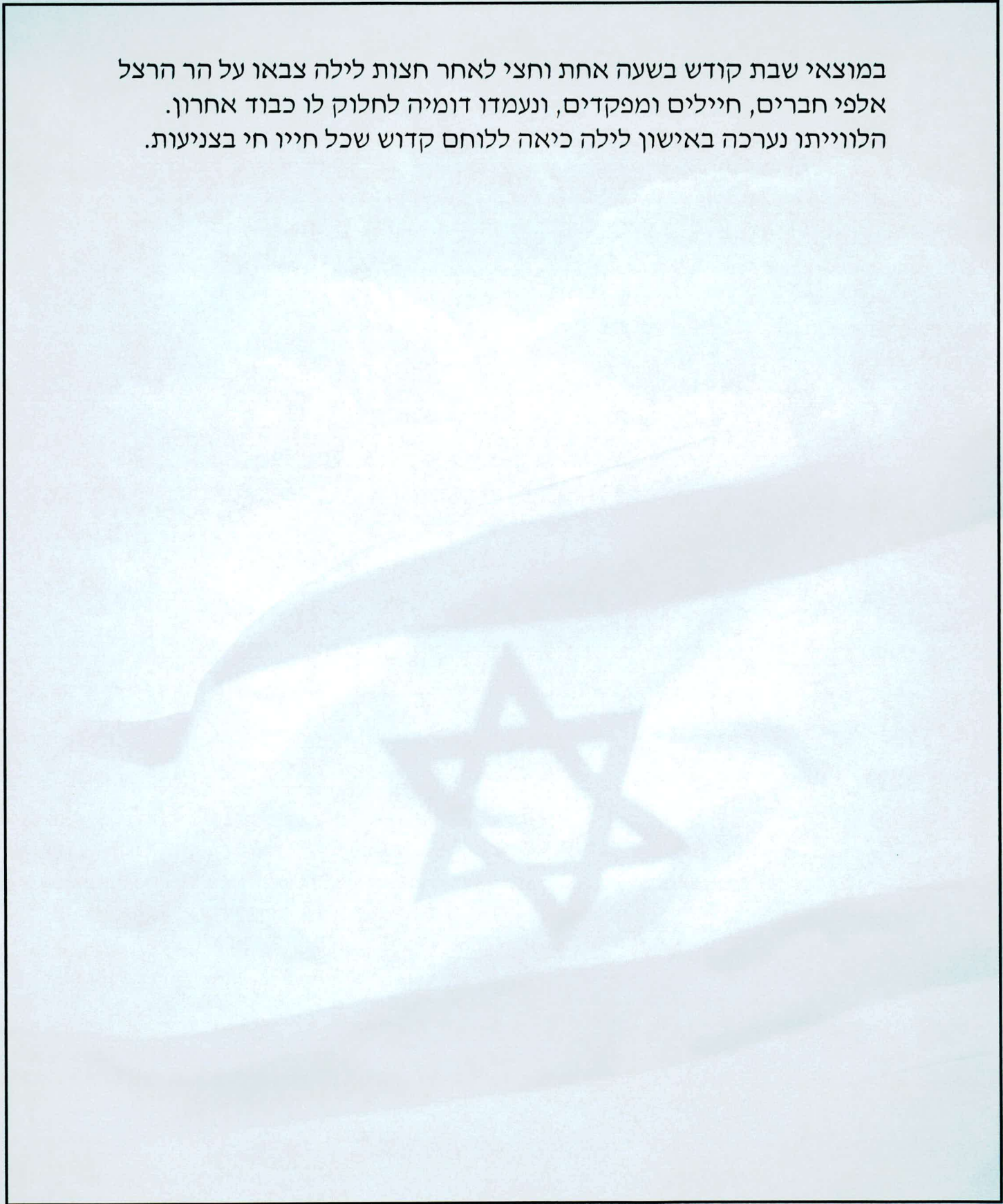

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

במוצאי שבת קודש בשעה אחת וחצי לאחר חצות לילה צבאו על הר הרצל
אלפי חברים, חיילים ומפקדים, ונעמדו דומיה לחלוק לו כבוד אחרון.
הלווייתו נערכה באישון לילה כיאה ללוחם קדוש שכל חייו חי בצניעות.

עמנואל יהודה מורנו

בן סילוויה ואלן

נולד: כ"ד סיוון תשל"א 17.06.1971 * נפיל: 19.8.2006 כ"ה אב תשס"ו

"לך דומיה תהילה"

עמנואל יהודה נולד בצרפת, עלה לישראל בגיל שנה וגדל בשכונת סנהדריה בירושלים. הוא היה חניך בתנועת בני עקיבא סניף שונרא, למד בתיכון הימלפרב והרטמן בירושלים, למד במכינה הקדם-צבאית בעלי מחזור ב'. הוא התגייס לסיירת מטכ"ל בשנת תש"ן. במהלך שירותו סיים תואר ראשון במשפטים. הוא נישא למאיה וגידל את שלושת ילדיו: אביה, נריה ונועם ישראל. עמנואל יהודה חזר לשרת ביחידה, עלה בסולם הדרגות והגיע לדרגת סגן אלוף.

עמנואל יהודה נהרג בפעילות מבצעית באזור בעל-בק בעומק לבנון בכ"ה באב תשס"ו, בליל שבת קודש פרשת ראה. במוצאי שבת קודש, בשעה 01:30 לאחר חצות הליל, צבאו על הר הרצל אלפי חברים, חיילים ומפקדים ונעמדו דומיה לחלוק לו כבוד אחרון. הלווייתו נערכה באישון לילה, כיאה ללוחם קדוש שכל חייו חי בצניעות.

בכ"ב בניסן תשס"ח הוענק לעמנואל יהודה ציון לשבח על פועלו רב השנים למען ביטחון מדינת ישראל ועל השתתפותו בפעילויות מבצעיות במלחמת לבנון השנייה.

קווים לדמותו של סא"ל עמנואל יהודה הי"ד:

"חמוש עוז וענווה, אזור אומץ וגבורה, אוהב בוראו ועמו וצופה לעת ישועה".

חמוש עוז וענווה, אזור אומץ וגבורה

בציון לשבח שהוענק לעמנואל יהודה ציין ראש אגף המודיעין: "סא"ל עמנואל מורנו ז"ל שירת כקצין ולוחם בסיירת מטכ"ל. עוז רוחו ואומץ ליבו היוו סמל ומופת ללוחמי היחידה עת הובילם בארץ אויב. מסירותו, נחישותו ויכולותיו המקצועיות הגבוהות באו לידי ביטוי לכל אורך שירותו. סא"ל עמנואל ז"ל הוביל עשרות פעילויות מבצעיות עלומות לחיזוק ביטחונה של מדינת ישראל".

אוהב בוראו ועמו

סתיו, חברו ליחידה, סיפר למשפחה בימי השבעה את מה שהתרחש לפני הפעולה האחרונה: "ביום שישי, שעות ספורות לפני שעלינו למסוק, שאל אותי עמנואל 'מה אתה עושה במידה וחס וחלילה המסוק שלנו חוטף טיל ונשארות לך חמש שניות לחיות עד ההתרסקות?', ענית לו, 'לא יודע. אני משער שאהיה עצוב מאוד ומפוחה, אעצום עיניים ואחכה שזה ייגמר כמה שיותר מהר ובלי הרבה כאב'. עמנואל חשב רגע ואמר, 'אני אגיד שמע ישראל'. הסתכלתי עליו ואמרתי לו, 'בסדר, אז תגיד 'שמע ישראל'. אבל מה זה ייתן לך? הרי שנייה אחר כך המסוק יתרסק וכולנו נמות'. עמנואל ענה לי משפט שעד היום מלווה אותי, ואני מאמין שהוא ימשיך ללוות אותי כל חיי: 'אם לאדם נשארות חמש שניות לחיות ועדיין יש בשניות אלו משמעות לחייו ושאיפה למה שאחריהם, משמע, לכל החיים שלו יש משמעות. אך אם, לאדם נשארו חמש שניות לחיות ואיננו מבין את חשיבות השניות הללו, כנראה אין משמעות לכל החיים שלו".

איש הסוד

קצינים בצה"ל מכנים אותו "הלוחם מספר ו", אנשיו קוראים לו "הרוח של סירת מטכ"ל" ומספרים מפה לאוזן על המבצעים הנועזים שביצע "ממשיך דרכו של ברי-כוכבא". גם היום, ארבע שנים לאחר שנהרג במבצע חשאי בלבנון, תצלומו אסור בפרסום ופעילותו של האיש שהביא את דיראני עירום, מהמיטה חסויה. דיוקנו של סא"ל עמנואל מורנו, וראיון מיוחד עם מאיה, אלמנתו ואם שלושת ילדיו מתן צורי // צילומים: חיים הורנשטיין

מאיה מורנו והילדים (מימין לשמאל): נריה (6), נועם ישראל (4) ואביה (19). ביום המבצע שבו נהרג, הילדים ישבו לעמנואל על הרגל, לא נתנו לו ללכת

האיש הסוד

אבי דיכטר: "החלק הכי קשה בסיפור של עמנואל הוא שפשוט אי אפשר לדבר עליו יותר מדי. האיש היה אמיץ בסדרי גודל מופלאים, נדיר לראות יכולות כאלו. כנראה אף פעם משפחתו וחבריו לא יידעו מה הייתה תרומתו האמיתית למדינת ישראל"

איפול כבר. חלקם אפילו לא ידועים לחבריו ביחידה. את מאיה אשתו הכיר כשהיה כבר סרן בן 28. אז היו לו מחשבות לעזוב את שירות הקבע, והוא גם יצא ללמוד משפטים במרכז הבינתחומי בהרצליה. היא הייתה חוזרת בתשובה בת 26, שעברה לגור בנווה-דקלים. רצה הגורל וחודש אחר כך עברו להתגורר לידה שמואל מורנו, אחיו הגדול של עמנואל, ואשתו. מאיה: "יום אחד שמואל אמר לי: 'עמנואל מגיע לשבת'. שאלתי: 'מי זה עמנואל?' והוא ענה: 'אח שלי'. ענית לו: 'מאיה המצאת עוד אח? לא ידעתי שיש לך עוד אח'. עניין אותי לדעת מי זה עמנואל, כי את כל המשפחה הכרתי חוץ ממנו. באותו ערב הגעתי לבית הכנסת וכל הזמן אני שומעת בעזרת נשים כל מיני לחששים. כל הנשים שם דיברו על עמנואל מורנו, ועוד פעם עמנואל מורנו, ואני בכלל לא מכירה אותו. השם שלו עבר בין הנשים. אמרתי לעצמי: 'וואו, מי זה העמנואל הזה שכולן מדברות ומלחשות עליו?'

"אני זוכרת שכשראיתי אותו אמרתי לחברה שלי: 'מה, זה עמנואל מורנו? וואו, מה עשיתם ממנו?' מהסיפורים עליו ציפיתי לראות משהו שני מטר גובה. ואז ראיתי בחור שנראה כמו כולם. לא החלפתי איתו מילה כל השבת. לא היה בינינו שום עניין. לא הסתכלתי לכיוון שלו, והוא לא הסתכל לשלי. במוצ"ש אני זוכרת שישבתי בבית של אחי וחכיכתי ל'הברלה'. פתאום עמנואל נכנס והרמתי את הראש ואמרתי לעצמי: 'וואו, מי זה הגבר היפה הזה?'"

מה השתנה פתאום?

"לא הבנתי. ראיתי אותו כל השבת והוא בכלל לא נראה לי, אז מה פתאום קרה לי שגיליתי שהוא כל כך יפה? ראיתי מולי בן אדם מדהים".

עמנואל ומאיה החלו להכיר זה את זה וניהלו שיחות ארוכות אל תוך הלילה. מהר מאוד היה ברור לשניהם שזה שלושה חודשים וחצי אחרי אותה שבת הם כבר היו נשואים. יחד הביאו לעולם שלושה ילדים: אביה (9), נריה (6) ונועם ישראל (4).

כשהכירו, מורנו היה מחוץ ליחידה, שוקד על השלמת לימודי המשפטים. היו לו מחשבות על עיסוק בתחום, אבל משהו במה שעשה כל אותן שנים בחשאי כבר הפך לחלק מהדי-אן-איי שלו. אחרי שגולדה בתו הבכורה, אביה, צילצלו מהיחידה והציעו לו לחזור. מאיה: "הוא

צה"ל בשנים האחרונות, זה ששמו ראוי להיות מוזכר לצדם של מאיר הר ציון, נחמיה דגן, אביגדור קהלני ואחרים. יש ביניהם רק הבדל מרכזי אחד: הסיפור המבצעי המלא של סא"ל עמנואל מורנו יוכל להתפרסם במלואו רק בעוד עשרות שנים. אם בכלל.

מי זה היפה הזה?

עמנואל מורנו נולד בצרפת ביוני 71 ועלה לישראל עם משפחתו בגיל שנה. הוא גדל עם ארבעת אחיו בשכונת סנהדריה בירושלים ולמד בתיכונים "הימלפרב" ו"הרטמן" בירושלים. במקביל הצטרף לסניף "שונרא" של "בני-עקיבא". תוך כדי הבגרות החל את מסלול הגיבושים המפריך לסיירת מטכ"ל, והתקבל. אחרי התיכון הצטרף למדמינה הקדם-צבאית בעלי, שאך זה כבר הוקמה, וסיים במחזור ב'. ב-1990 התגייס והחל בהכשרה כלוחם בסירת. בשלבים הראשונים עוד היו לו התלבטויות. "כשהיינו בכיתה י"ב, נזכר מ', חברו לתיכון, היום טייס בחיל האוויר, 'ועמנואל התקבל לסיירת מטכ"ל, הוא לא מצא מנוח'."

למה?

"הטריד אותו שהוא יהיה שייך לקבוצה כזו אליטיסטית. אחרי שהתגייס ליחידה, הוא אמר לי שהוא מחכה ליפול ממטכ"ל, וללכת עם כל עמך-ישראל לגולני. הוא תמיד העריץ את חיילי החי"ר. הוא טען שאמנם ביחידה עושים מבצעים מיוחדים, אבל הגיבורים האמיתיים הם החי"רניקים, שמסכנים את עצמם יום-יום".

אבל ככל שהתקדם במסלול בסירת, הלבטים הללו כמעט נעלמו. 16 שנה היה שם, מעורב באינספור מבצעים ופעילויות, תמיד בחוד החנית. "במהלך שנות השירות שלו עמנואל הפך ללוחם שהשתתף במספר מבצעים הרב ביותר בהיסטוריה של היחידה", מספר חבר מהצוות. "לא פעם קור הרוח שלו ואומץ לבו הם שהבדילו בין כישלון והסתבכות מבצעית לבין עוד אחת מההצלחות הרבות שיישאר חסויות. מפקד הצוות פעם השווה אותו לבר-כוכבא, כי מאז ימיו עוד לא קם לוחם כמותו". על המבצעים הללו, כאמור, מוטל

פניו. אבל משהו על הסיבה שבגללה הפך מורנו ללוחם אגדי אפשר להבין מההיררכיה שלו ב"יחידה": סיירת מטכ"ל עוסקת בפעילות הרגישה והסבוכה ביותר בצה"ל; הצוות של מורנו היה מופקר על הפעילות הרגישה והסבוכה ביותר של הסיירת; ובתוך הצוות הזה, כך אומרים חבריו, "הוא היה הטוב ביותר". "עמנואל הוביל פעילויות מבצעיות מורכבות ביותר שנעשו ביחידה, מהחשובות שבו צעו בצה"ל", ספר לו מפקד סיירת מטכ"ל. "תרומתו לבי"טחון המדינה רבה ומשמעותית. האתגרים שעיימם התמודד במהלך שירותו דרשו יכולות מקצועיות נדירות, חשיבה ממוקדת וחדה ואחריות אישית יוצאת דופן".

נדירות הפעמים שבהן שיתף עמנואל מורנו את אשתו מאיה בפרטי הפרטים של מבצע חשאי שבו השתתף. אחת הפעמים הללו הייתה דווקא כאשר הציע לה נישואים. הם הכירו שלושה חודשים וחצי קודם לכן, וטיילו באותו יום בהרים במזרח חבל לכיש. ליד קבר שייח', מול נוף מהמם, עמנואל השתק לפתע. "הוא התחיל לגמגם לי", נזכרת מאיה השבוע. "הוא אמר: 'טוב, אני אעשה את זה כמו שצ' ריד'. ואז הוא ירד על ברקו ושאל אותי: 'האם תתחנני איתי?' אני נורא התרגשתי ואמרתי לו מיד, 'כן'."

"שנינו נורא שמחנו, אבל גם היינו מאוד נבוכים, כי אנחנו דתיים ולא יכולים לגעת אחד בשני. לא ידענו מה לעשות עם עצמנו כל כך. אז הוא אמר: 'טוב, שכי, אני אספר לך על מבצע חטיפת דיראני. הוא עשה לי מור"ק (מורשת קרב - מ"צ) על החול: צייר לי מפה, איפה היה הבית ואיך הכל קרה. מאז החטיפה של דיראני קשורה מבחינתי למי שהו מאוד רומנטי. הוא סיפר לי את הסיפור ממש לפרטים, ממקום מאוד אישי, מה קרה, איך זה היה. עמנואל לקח חלק יפה במבצע הזה, חלק משמעותי, וממש ישב במסוק עם די"ר אבי".

ובשהוא ישב לידו במסוק, מה הוא חשב על דיראני? "הוא סיפר לי שהוא אמר לעצמו: 'זה לא ייאמן, הבן אדם, הוציאו אותו באמצע הלילה מהמיטה שלו, עירום כולו, והפ' נים שלו קפואות כמו קרח, פשוט לא זו. רק מי שאין לו נשמה יכול להגיב בצורה כזאת, פשוט לשכב בפנים קפואות ולא לזוז'. עמנואל היה מזועזע מזה".

דרך שיחות עם אלמנתו, חבריו ליחידה ומפקדיו, 7 ימים" משרטט את הפרופיל של הלוחם הנועז ביותר של

א חרי כמה חודשים במחיצתו, מאיה מור רנו כבר התרגלה לכך שלא תמיד היא תרע לאן בעלה עמנואל יוצא כל בוקר. האם לעוד מבצע עלום, עמוק בעורף האויב? האם בעוד כמה שעות ימצא את עצמו תחת מטח כדורים שורקים או פנים אל פנים מול טרוריסט מופתע? האם יגיע הביתה מאוחר מאוד, כמעט אף פעם לא במדיו, אלו עם סמל "היחידה" מעל כיס שמאל, פוסע מערנות כדי לא להעיר את הילדים: או שגם הלילה יהיה "שם", מעורב בעוד מבצע שכנראה לעולם לא יתפרסם? אפשר רק לנחש.

מאיה ידעה היטב שהיא לא נישאה לגבר של תשע-עשר-חמש-במשך-ואקפוז-לסופר-אחרי. גם היום, מרבית פעולותיו של עמנואל מורנו אינן ידועות מחוץ למערכת הביטחון – ואלו שכן עדיין אסורות בפרסום, אבל שמו נלחש ביראת כבוד ב"יחידה", כמו גם בקרב מפקדיו. "הלוחם מספר 1 של צה"ל", הגדירו אותו קצינים בכירים; "הרוח של סירת מטכ"ל", אומרים עליו חבריו לנשק; "ממשיך דרכו של בריכוכבא", מכנים אותו בישי"ב ותוחכמים, עד שגם כעת – ארבע שנים לאחר שנהרג – הצנוורה אוסרת על פרסום צילומיו. ככל הידוע, סא"ל עמנואל מורנו ז"ל הוא החייל היחיד בצה"ל שגם אחרי מותו אין לחשוף את

צילום אימג'בנק, ישראל

מוסטפא דיראני. מאיה:
"כשידעתי שהוא יוצא למבצעים,
פשוט לא הצלחתי להירדם. הייתי
קמה וקוראת תהילים"

מאוד התלבט, אבל בסוף החליט לקחת את זה. אחרי שהוא חזר לתפקיד, הבנתי שזה מה שהוא אוהב לעשות ואי אפשר לקחת לו את זה. בזה הוא מוכשר. פירגנתי ותמכתי. לקח לי זמן להבין מה הוא עושה, להתחבר לתפקיד שלו, לקבל את זה. מן הסתם אני לא יודעת הכל, אבל כשאתה חי עם בן אדם, אתה מבין ומתחבר למה שהוא עושה רוב היום."

איך התנהל הבית?

"לא חיינו בבית של צבא, של קצינים, של סירת מטכ"ל. זה בכלל לא היה הסגנון. חשוב להוריד פה את הכובע בפני כל הנשים שנשואות לאנשי קבע, נשות הטייסים, נשות החי"ר. אני מצדיעה להן בכל רגע. אבל אני לא כזאת. עמנואל היה מגיע מדי ערב הכי תה. את הילדים הוא לא ראה כמעט, אבל אני ראתי אותו בשעות מאוחרות. הוא היה יוצא נורא מוקדם והוזר נורא מאוחר, מגיע מאוד עייף, אבל היה לו חשוב להגיע הביתה. בתפקיד שלו יכול להיות מצב שהוא פתאום נעלם למשהו בלתי מתוכנן. אין יציבות. אי אפשר לדעת את זה מראש."

"פעם עמנואל שאל אותי: 'תגידי, את לא רואגת לי?' ענית: 'לא, הכל בסדר'. הכל נראה לי מאוד מקצועי ושאין סיבה לדאגה. הוא הרי לא נהרג בתפקיד שהוא עסק בו ביום-יום, אלא נהרג במבצע של היחידה, לא בדיוק בתחום שבו הוא התעסק. העבודה היום-יומית שלו הייתה פי אלף יותר מסוכנת. בדרך כלל לא דאגתי."

מתי בן?

"ידיאמר לזכותו שהוא תמיד עירכך אותי לאן הוא יוצא, אז הייתי מתכוננת לזה רג"שית. אבל היו כמה פעמים שמאוד דאגתי, בעיקר כשידעתי שהוא יוצא למבצעים. פשוט לא הצלחתי להירדם. הייתי קמה וקוראת תהילים, כשהייתה לי תחושה מאוד

קשה בבטן. ברוך השם הכל עבר בשלום וכשהוא חזר והייתי שומעת מה עבר עליו במבצע, הכנתי כמה היה חשוב לה תפלל."

"יש ברדק, שלא תדעי"

מלבד נועזות ואומץ בלתי רגילים, כך מספרים ביחידה, מורנו היה גם יצירתי מאוד בתחום שבו עסק. "הוא שינה את המציאות ביחידה והנחיל בה דרך חדשה ומהפכנית", אומר אחד מלוחמיו ביחידה. "לא היה בו פחד והוא אף פעם לא חש מהסתבכות בשטח. הוא ידע שגם במצב הסתבכות הוא ימצא פתרון. לא זכור ביחידה אדם כזה, בעל מסירות נפש, שהיה מוכן ללכת עד הסוף. אני יכול לספור על כף יד אחת את האנשים ביחידה שידעו מהו עיסוקו. לעולם לא נוכל לספר על פועלו ביחידה, אבל אין ספק שהוא לא היה עוד אחד מהלוחמים הרגילים."

מאיה, עד כמה היית מעוררת בענייני עבודתך?

"מבחינת המבצעים, הוא אף פעם לא ירד לפרטים. אבל בתור בעל, יש מקום אחד שהוא צריך לפרוק את הכל, וזה בבית. אני מאמינה שכל לוחם נשוי ביחידה יודע מה הוא יכול לספר לאשתו ומה לא. אותם דברים שהוא כן סיפר לי באו ממקום של אדם שיש לו דאגות פרטיות ומתחים. אולי לא ירדתי את הפרטים הקטנים, אבל מה שעבר עליו כבן אדם, מובן שידעתי."

הפעולות שהוא לקח בהן חלק השפיעו עליו?

"הרוגמה הכי טובה היא חטיפת גלעד שליט. אני זוכרת את זה כמו אתמול. עמנואל יצא בבוקר מוקדם מהבית, אסף את אחיו ולקח אותו טרמפ. אחרי עשר דקות שמעתי אותו חוזר, נכנס עם הרכב לחנייה. בכניסה לבית היו לנו ארבע מדרגות שתמיד דילג עליהן בשני צעדים, שעד היום אני זוכרת אותם, עד שנכנס דרך הדלת. פתאום אני שומעת את הצעדים המוכרים. הוא פתח את הדלת בסערה, לקח את התפילין ויצא. נחטף חייל בדרום, אני יורד דרומה, לא יודע מתי אחזור, ככה אמר לי ונעלם. לא שמעתי ממנו עד הערב. אז כבר שמעתי בחדשות שנחטף חייל."

"בערב הוא צילצל: 'מתוקה, אני נורא עמוס. לא יודע מתי אחזור. מתנצל'. גם לא שאלתי יותר מדי שאלות בט"לפון. למחרת היום הוא הופיע בבית בשתיים לפנות בוקר ונראה מאוד עייף. הוא קצת סיפר מה קרה. למחרת יצא שוב

איש הסוד

עמנואל מורנו ישב במסוק לצדו של דיראני החטוף. מאיה: "הוא סיפר לי שהוא אמר לעצמו: 'זה לא ייאמן, הבן אדם, הוציאו אותו באמצע הלילה מהמיטה שלו, עירום כולו, והפנים שלו קפואות כמו קרח, פשוט לא זז. רק מי שאין לו נשמה יכול להגיב כך"

המשפחה שלו ולא חברים שלו לא יידעו מה הייתה התרומה האמיתית שלו למדינת ישראל."

אבל אתה בן יודע.

"מרובר באמת ברמות שמבחינת אישיות, בכל הבחינות, ההתאמה בין מה שהוא ידע לעשות לבין מה שהוא היה צריך לעשות הייתה התאמה מושלמת. האיש היה אמיץ בסדר גודל מופלאים, קר רוח, מיומן מאוד בתחום שלו, נדיב לראות יכולות כאלה. הוא התאים את עצמו למשימה מעל ומעבר לכל דמיון. אין אולימפיאדת לוחמים בצה"ל, אבל כל מה שהוא היה עושה היה בטופ והכי טוב. כאחד שמכיר את התחום מאוד מאוד מקרוב, אני יודע להעריך את עמנואל ואת המבצעים והמקצועיות שאליהן הגיע. לדעתי, אם הערכים יידעו את סיפור חייו, הם לא יאהבו את זה בכלל."

שאלת 5 השניות האחרונות

מבצע רדף מבצע, ומורנו כמעט תמיד היה שם. בדרך כלל עמוק בשטח, קרוב לסכנה. ואם לא היה שם פיזית, נכח ברמת התכנון. הוא נודע כמי שידע לתכנן מבצעים בצורה מקורית וייחודית, תוך למידה קפדנית של הפרטים הקטנים. "עמנואל רצה לשרת כמה שנקרא 'צה"ל הגדול', לאו דווקא להמשיך ביחידה", אומרת מאיה. "הייתה לו תחושה שאם הוא ילך ל'צה"ל הגדול', הוא יוכל לתרום יותר. מצד שני, הוא היה אומר שהוא עושה תפקיד כל כך נקודתי, שאין הרבה אנשים שיכולים לעשות את זה."

ההתנתקות הייתה מבחינתו פצע. במהלך הפינוי, קיץ 2005, הוא ואחיו התבצרו על גג בית בנווה-דקלים וסירבו לעזוב. חבר ליחידה מספר: "לפני ההתנתקות כינסו אותנו נו ביחידה ואמרו לנו שאסור לנו להביע עמדה, ומי שיביע ימצא עצמו מחוץ ליחידה. עמנואל ניגש לבכירים ביחידה ואמר להם שאם יבקשו ממנו להשתתף בפינוי, הוא ישים את הדרגות וילך הביתה."

במהלך ההתנתקות לקח מורנו חופשה כדי לסייע למפוזנים לארוז את החפצים ולהעתיק את ביתם למקומו החדש. על ארגו של ילדה בשם הודיה, שלה ולמשפחתה סייע לא רון, כתב מורנו: "דעי לך הודיה, עוד יגיע זמן ההודיה. אל תדאגי". עם זאת, חבריו טוענים כי מעולם לא העלה על דעתו לעזוב את הצבא במחאה על המהלך. "צה"ל הוא שלנו ורק שלנו", היה אומר.

מהבית וחזר בצהריים. הוא היה נסער כמו אריה בכלוב. הוא מאוד כעס על מה שקרה. הוא הרגיש שהצבא לא יודע מה לעשות, שאף אחד לא יודע מימינו ומשמאלו."

מה הוא אמר לך?

"הוא אמר: 'עושים אצלנו בצבא מעשה מדיין'. הוא הס'תובב במחנה על גבול עזה וראה שמחלקים מגוינים לחיילים. הוא אמר: 'אני לא מאמין למה שאני רואה. חייל שלנו חטוף והחיילים האלה זורקים פה וקוראים מגוינים שקיבלו חינוך'. הוא ראה בזה סימן לחולשה, בדיוק כמו מעשה מדיין. עמנואל חי חי קרושה, חי קודש, כל העשייה שלו הייתה קודש. הוא אמר שהצבא לא פועל נכון, שאף אחד לא יודע מה לעשות, שאין מי שיקבל החלטות. הוא אסף את המגוינים שמצא וזרק אותם לפח."

נשמע שהוא כעס.

"הוא אמר לי: 'מאיה, יש ברדק מטורף בצבא, עדיף שלא תדעי'. אחרי שפרצה מלחמת לבנון השנייה, באחת הפעמים שהוא חזר הביתה הוא אמר לי: 'המדינאים שלנו ניצלו כשנפתחה מערכת בצפון. כולם ניצלו מהבושה שהייתה בחטיפה של גלעד שליט'. אני חושבת שהוא צדק. הוא היה מזועזע ונסער. הוא רצה לפעול. הוא תמיד היה בעד פעולה, תמיד רצה לצאת לשטח. הוא אמר שלצבא יש את הכוח ותמיד צריך לחשוב איך לפעול. אחד הדברים שהוא אמר זה שלא צריך לחשוב יותר מדי ולבזבז זמן, אלא להגיב מהר."

זה היה האופי שלו? קדימה, הייתה, לשטח?

"עמנואל היה איש של עבודה, של עשייה. הייתה לו בייקורת על המערכת וגם על היחידה. שלא יבינו אותי לא נכון, האנשים שם עושים עבודת קודש והם ראויים לכל ההערכה. אבל כזה היה עמנואל. הוא האמין שהדרך היחידה לפעול עם ערבים זה בכוח. כשאנחנו מנסים להתדיין איתם בצורה מערבית ולא ערבית, אנחנו עושים טעות. הוא היה אדם שרוצה לעשות. הוא לא חיפש קידום, לא רצה להיות מפקד היחידה, אלא תמיד להיות בשטח, בלב העניינים. כשהוא ישב במשרד, הוא הרגיש הכי ג'ובניק בעולם. הוא לא סבל את הפגישות והשיחות. בשטח הוא היה מואר ומאושר. הוא דאג להיות בכל מבצע של היחידה. הייתה לו כל הזמן תחורשה שלא משתפים אותו, כמו שקרה לו בפרשת נחשון וקסמן, כשפיספס את המבצע כשיצא הביתה לשבת."

אבי דיכטר, בוגר סירת מטכ"ל ומי שהכיר את עמנואל מקרוב, מכיר היטב את הרצון הזה להיות חלק מכל מבצע. "החלק הכי קשה בסיפור של עמנואל, שפשוט אי אפשר לדבר עליו יותר מדי", הוא אומר. "לכן כנראה אף פעם לא

הסוד איש

למעלה: סיירת מטכ"ל בלבנון. למטה: זירת הטיפת שליט. מפקד ביחידה: "עמנואל ז"ל האמין שהמלחמה תוביל את עם ישראל לגאולה"

בחדשים שלאחר מכן הוא התכונן לקראת תפקיד צבאי חדש שהוצע לו. מאיה אומרת שהוא כבר השלים עם קריירה צבאית ושירות עד הפנסיה: "הוא תרם כל כך הרבה בתפקיד שהוא עשה והשלים עם זה שזה מה שהוא יודע לעשות". אבל אז, ביולי 2006, פרצה מלחמת לבנון השנייה. מאיה: "כל תקופת המלחמה הוא לא היה בבית, חוץ משבת אחת או שתיים. אני זוכרת יום אחד מאוד מדאיג בתחילת המלחמה. הוא יצא למבצע ואני הייתי בהיסטריה מוחלטת. זה גם היה החופש הגדול והילדים היו בבית. אני לא זוכרת את עצמי אי פעם דבוקה לתהילים כמו באותו היום. ביקשתי מהקדוש ברוך הוא: אם צריך לקרות לו משהו, אז פשוט תרחא את זה, רק לא היום". וזה באמת מה שקרה, הוא יצא וחזר. משהו שם השתנה והמבצע לא יצא לפועל. אני שמחתי כי תפילתי נענתה". המלחמה תפסה אותו, כרגיל, חרור רצון לצאת לשטח, לעשות דברים. "שבוע לפני נפילתו נפגשנו ביחידה", מספר מפקד לש" עבר. "דיברנו על המלחמה ועל כמה שהוא מתוסכל מחוסר ההחלטיות ואי-מיצוי הפוטנציאל של ישראל. הוא האמין שהמלחמה הזאת תוביל את עם ישראל לתשובה וגאולה". חבר המהיחידה, שהשתתף איתו במבצע שבו נהרג, שיחזר השבוע את השיחה האחרונה ביניהם: "ישבנו ודיברנו על כל מיני מקרים שונים שיכולים לקרות לנו ומה נעשה בכל אחד מהמקרים. דיברנו על זה בעקבות התקרית המצערת שאירעה שבוע קודם לכן, שבה התרסק מטוס וארבעה חיילים וחיילת אחת נהרגו. פתאום עמנואל שאל אותי: 'מה אתה עושה אם פוגע בנו טיל ונשארות לך חמש שניות לחיות?' עניתי לו שאעצום עיניים ואחכה שזה ייגמר כמה שיותר מהר ובלי כאב".

מאיה מורנו: "אחרי שפרצה מלחמת לבנון השנייה, באחת הפעמים שהוא חזר הביתה הוא אמר לי: 'המדינאים שלנו ניצלו כשנפתחה מערכה בצפון. כולם ניצלו מהבושה שהייתה בחטיפה של גלעד שליט'. הוא היה מזועזע ונסער"

אוי, לא קמנו בזמן, לא יהיה זמן להיפרד ממנו. הערתי את הילדים במהירות".

בני כמה הם היו אז?

"אביה הייתה אז בת חמש, נריה בן שנתיים וחצי ונועם ישראל בן תשעה חודשים. התיישבנו יחד ואכלנו קורנפלקס. עמנואל אמר לי: 'אם אני לא יוצא עכשיו מהבית, אני לא מגיע בזמן למבצע'. הילדים לא נתנו לו ללכת. הם ישבו לו על הברכיים, והוא לא היה יכול לזוז. אז הוא אמר לי: 'יאללה, פעם אחת אני אשתמש בדרגה שלי ואאחר. אף אחד לא יכעס אם לא אגיע בזמן לתדריד'. הוא נשאר עוד קצת ויצא, כי הוא היה מחויב לטורפיסט. הוא ביקש שאלווה אותו לרכב. אף פעם הוא לא ביקש את זה. לפני שנכנס לרכב, הוא הסתכל עליי והצביע למעלה, לשמיים. עד היום אני זוכרת את התנועה הזאת. בתנועה הזאת הוא אמר לי: תתחזקי, האמונה באה משם".

באיזה מצב רוח הוא יצא מהבית?

"עמנואל יצא למשימה בשמחה גדולה, למרות שהיא יצאה לפועל אחרי ההכרזה על הפסקת האש. בשיחת הטלפון האחרונה לפני שהוא יצא למבצע הייתי נורא עצבנית ולא רגועה. באחת הצהריים ביום שישי הוא צילצל מהיחידה. הוא נשמע ממש שמח ומאושר. הוא ביקש ממני להזמין צימר בצ' פון ליום ראשון כי נגמרה המלחמה, ועכשיו הוא יהיה יותר בבית ויש זמן, ורצה שנטייל דווקא בצפון כדי לחזק שם את העסקים. הוא כל כך רצה את החופש הזה. אמרתי לו שאם אני שומעת אותו שמח, אז אני רגועה.

"סיכמנו לדבר לפני כניסת שבת. עשר דקות לפני הרי לקת נרות הוא צילצל. הוא היה מאוד ענייני ועסוק. שמעתי שהוא סוחב על עצמו ציוד. הוא אמר שהוא נורא ממהר, שהוא רץ לשיחה עם ראש אמ"ן ומשם עולה למסוק. תוך כדי הליכה פתאום הוא נעצר, היה שקט. הוא אמר בקול רגוע שהוא נורא מתגעגע ושבתות עוד יותר קשה לו. הוא ביקש שאקרא תהילים".

זו הייתה שיחתם האחרונה, לפני שנציגי קצין העיר

צרה, כי הוא לא מצא אותי. זינקתי מהמיטה. הוא צעק וצעק, כאילו הוא אומר משהו, מסר כלשהו. אמרתי לעצמי: 'מאיה, תקשיבי למה שהילד אומר, יש משהו כמה שהוא אומר'. הייתי בסערת רגשות. הרגשתי כמו גרעין פופקורן בתוך סיר ענקי, עפה ממקום למקום, הרגשתי שבועטים בי ואני מתרסקת לחתיכות. לא הצלחתי להבין מה הילד אמר. בשבת בבוקר, בשבע וחצי, התעוררתי. חשבת על זה שהוא כבר חזר לישראל והכל בסדר. בעצם, הוא כבר ישן שנת עולמים".

מתי נפגשתם בפעם האחרונה?

מאיה: "היה לנו ערב מקסים ביום חמישי, יומיים לפני שנהרג. ישבנו ודיברנו על המון דברים, דברים קטנים שהיו פתוחים. אחרי שהוא נהרג, חשבת על השיחה הזאת, שבעצם הוא ניקה את השולחן מהכל לפני שעזב לנצח. אתה יודע, כל מיני החלטות של זוג, דברים שצריכים לדבר עליהם: תוכניות לעתיד, ערכונם, החלטות לגבי הילדים, דברים מהבנק. ממש שיחה טובה, כמו שיחה שבה מסכמים דברים למשך תקופה. הוא סגר כל פינה, כל שאלה שהייתה לי. היום ברור לי: נר לפני שהוא כבה, הלהבה גדלה ומפורת אור מאוד גדול. נשמה, לפני שהיא נפרדת, מהעולם הזה יוצא ממנה המון. וזה מה שהיה שם בשיחה הזאת. הוא האיר באור מאוד גדול באותו ערב.

"הלכנו לישון. היה לילה מזור. הילדים התעוררו, כולם, שזה דבר חריג אצלנו. הם באו למיטה שלנו. היו תזוזות כל הלילה. ידעתי שהוא יוצא מוקדם, אז גם שמתו שעות לשעה מוקדמת. לא התעוררתי. רבע שעה לפני שהוא חזר מהתפילה זינקתי מהמיטה בבהלה. אמרתי:

הטייס דני שיפנבאור ז"ל

להתעסק כל היום בסיפוק יצרים ובחומר, אלא שהחיים הם שלב נוסף בדרך לשלב הבא".

ואני מתרסקת

כשעמנואל נהרג, מאיה מורנו, מאות קילומטרים משם, הרגישה את זה.

"חודש לפני מותו קפצו לי בראש תמונות של לווייה, של שבעה", היא נזכרת. "הייתי שוטפת כלים בבית ומרמינת אותי עומדת מעל הקבר שלו. הייתי מעיפה את התמונות האלה מהראש שלי, מנסה לפחות. כל החיים לא דאגתי לו, אז מה קורה לי עכשיו? בפועל, התמונות האלה התגשמו. דיברתי עם עמנואל על זה. מתברר שגם הוא חווה דברים דומים. הייתה תקופה מזורבה בבית: לילה אחד, למשל, שנינו התעוררנו מאותו חלום באותו הזמן. חלום שבו קורה משהו. כל אחד חלם את הצד שלו. אמרתי לו שאני נורא מפחדת מהדברים האלה, אבל הוא אמר לי שאנחנו אנשים מאמינים ולא מדברים על זה. המוות מעולם לא היה נושא בבית שלנו. רק פעם הוא אמר לי: 'נראה לי שיהיה מאוד עצוב אם הילדים יגדלו בלי אבא'.

"זה קרה בשבת. דווקא במבצע האחרון שאליי יצא, הוא שיתף אותי יותר בפרטים. ידעתי מה הוא אמר לעשות, מה התפקיד שלו. כל השבת ישבה עליי מועקה. קראתי תהילים ולא הפסקתי להסתכל בשעון. דרך השעון ליוויתי אותו: עכשיו הוא נחת, הנה הוא יוצא וכו'. הייתי ממש שם, איתו בלבנון. קראתי תהילים על הספה בסלון אצל ההורים שלי במושב עין הבשור ונדרדמתי.

"בריוק בשעה שנדרדמתי, עמנואל נהרג. אחר כך גם ברקתי את הזמנים במרויק. התעוררתי באמצע הלילה כי בני נריה בכה. הוא פשוט

"הבור שבתוכי"

דברים שאמרה הבת הבכורה
אביה (9) מעל קברו של אבא שלה

לפני כחודש, באזכרה לשנה הרביעית לנפילתו, עמדה אביה, בתו הבכורה, מעל לקברו בהר הרצל ואמרה: "אבא. הנה חלפה לה עוד שנה בחיי, שנה של געגועים, של טעויות, של תיקונים, שנה של שמחה ושל עצב ועוד רגשות. ועם הזמן אני לומדת להתמודד עם הבור שנפער בתוכי. ואני רוצה להגיד לך שזה לא נעים. רציתי לספר לך שלפעמים בטיולים יש נופים שמוזכרים לי אותך, למשל הנוף של המדבר מוכיר לי אותך, כי היית כמו מדבר, יפה מבפנים ומבחוץ, מלא מידות טובות כמו גרגירי החול שבמדבר, מלא גוונים של צבעים לצבוע איתם את החיים, כמו כל הצבעים בחולות המדבר. ויש עוד הרבה דברים שמוזכרים לי אותך. ואני אסיים עכשיו במילים אלו: הלוואי שכולנו נוכה ללמוד ממירותיך הטובות.

אוהבת ומתגעגעת,
בתך, אביה"

צילום: חיים הורושיצקי

הסוד איש

מאיה מורנו נישאה מחדש, לגבר הצעיר ממנה ב־9 שנים. אישה לא צריכה להמשיך הלאה בחייה רק בגלל הילדים, אלא בעיקר בשביל עצמה. לגדול בלי אבא זה לא נעים, אבל לא צריך לרחם. אלמנה נשארת אלמנה גם אחרי שהיא מתחתנת מחדש

מאיה והילדים. "כיום אני אוהבת שני גברים אהבה מאוד חזקה, ולכל אחד יש את המקום שלו"

התדפקו על דלתה. "אחרי שהוא נהרג הגיעו אלינו לנחם והתייחסו אלינו כאל משפחתו של גיבור יש-ראל, כאל מיתוס. מעולם לא שייכתי את עצמנו להגדרה הזאת, אף פעם לא דיברנו במונחים של 'גיבור ישראל'. אנחנו ממש לא היינו כאלה. לא היינו אומרים 'אבא בצבא', אלא 'אבא בעבודה'. ככה ראינו את זה. ספורות הפעמים שעמנואל הגיע הביתה על מדים. אני זוכרת מקרה אחד שהוא הגיע הביתה על מדים, ואביה הבת שאלה אותו: 'אבא, מה זה העלים האלה על הכתפיים שלך?' פעם מישוהו אמר לילד שלי: 'אבא שלך בסירת מטכ"ל'. אמרתי לו: 'הילד לא יודע בכלל על מה אתה מדבר'."

אז למה בכל זאת עמנואל הפך לאגדה, לדעתך?

"מאז שעמנואל נהרג שמעתי אינספור אגדות וסיפורים עליו: שיש לו אישה בסוריה ושיש לו ילדים ממנה, שאני האישה השנייה שלו. ושמעתי גם שהוא היה מואזין במסגד. אני יודעת את האמת. עד היום כששואלים אותי על זה, אני מחייכת ולא אומרת אם זה נכון או לא נכון. שאנשים ידברו, אני לא מתעסקת ברכילות. היום אני מקפידה להמשיך את הבית ממקום מאוד מאוד פשוט וזה לא קל. עמנואל היה אדם פשוט, הייתה לנו זוגיות כמו לכל אחד: מריבות, ויכוחים, עליות וירידות. הוא היה עושה גם דברים של בעל רגיל: לסדר פה, לתקן שם, לטפל בגינה. למרות שהפכו אותו למיתוס, הוא היה אדם פשוט."

מתנה טובה

אחרי מותו נדמה כי סיפורי הגבורה על אודותיו רק הלכו והתגברו. "עמנואל היה החייל הכי טוב בעולם", קובע מפקד הצוות ביחידה. "למה? צה"ל הוא הצבא הטוב בעולם, סירת מטכ"ל היא היחידה הטובה בצה"ל, הצוות שלנו הוא הצוות הטוב ביותר ביחידה ועמנואל היה החייל הטוב ביותר בצוות. הוא אף פעם לא הפסיד, אף פעם לא ויתר ולא הרים ידיים. בכל פעילות ובכל דבר - אף פעם לא ויתר. בשנים האחרונות הייתי הולך אחריו, ריו, מטפורית ומעשית. ידעתי שאיתו, זה הלכת בטוח. הוא הפך מחבר למשהו שמגונן עליך."

גם לוחמים צעירים, "הרור שלא ידע את מורנו", מתחנכים על ברכיו ושומעים על מעלליו במסגרות שונות. מאיה לא רצתה להיכנס לתפקיד "אלמנת הגיבור", ולכן סירבה במשך חודשים ארוכים להתראיין לכתבה זו. האנונימיות והשקט, שעמנואל מורנו היה כל כך מזוהה עימם, הפכו גם נר לרגליה. אבל לפני כמה שבועות חל השינוי. זה קרה יום אחרי התרסקות מסוק היסעור ברומניה, שבה נהרג הטייס דני (דניאל) שיפנבאור ז"ל, אחד משבעת קורבנותיה. למחרת שוחחתי עם מאיה בפעם המי יודע כמה, ולפתע היא הסכימה לקיים את הראיון.

בשיחה היא סיפרה לי כי שיפנבאור היה הטייס שחילץ את צוות הלוחמים כשהמבצע באזור בעלי-ביק הסתבך. על המסוק העלו המחלצים גם את גופתו של עמנואל שנהרג במבצע. זה זמן רב שמאיה רצתה להיפגש עם שיפנבאור ולהודות לו על אומץ לבו בחילוץ המורכב ועל הבאת גופתו של עמנואל לקבורה. הפגישה הזאת לא התקיימה מעודם. כשמאיה התבשרה על מותו של שיפנבאור, היא הצט"ערה שההזדמנות הוחמצה. "הגיע הזמן שאתראיין ואספר על עמנואל, איי-אפשר לדעת מה יקרה מחר", אמרה לי בשיחה. "בשנה הראשונה למותו של עמנואל הייתי עסוקה במאבק מול כל העולם להצליח לשמור על בית מאוד פרטי. לא יודעת כמה זה הצליח לי, אבל מאוד השתדלתי, והנה היום אני נחשפת".

מאיה הכירה בינתיים גבר חדש, אלירן, הצעיר ממנה בתשע שנים, והחליטה להינשא לו. היא משוכנעת שזה לא

מקרה: "עמנואל שלח לי מתנה טובה, את אלירן, בעלי". אבל זו בוודאי לא הייתה החלטה קלה עבורך ועבור הילדים.

"אישה לא צריכה להמשיך הלאה בחייה רק בגלל הילדים, אלא בעיקר בשביל עצמה. את זה אני אומרת כדי שכל האלמנות בארץ ישמעו: לגדול בלי אבא זה לא נעים, אבל לא צריך לרחם. אלמנה נשארת אלמנה גם אחרי שהיא מתחתנת מחדש. כיום אני אוהבת שני גברים אהבה מאוד חזקה, ולכל אחד יש את המקום שלו. דברים לא נעלמים ולא נסגרים. כל האמירות האלה, שאישה צריכה להתחתן, או כמו שאומרים 'להשתקם', אני ממש לא מתחברת לזה".

איי-אפשר להשתקם אחרי אובדן כזה? "אין שיקום משכול. זה משהו שלומדים לחיות איתו. זה לא היה תהליך פשוט, בהתחלה זה בכלל לא היה בראש שלי, לא חשבתי שאצליח להתאהב בגבר אחר. אבל בהמשך שך מצאתי את מה שטוב לי, שהוא אלירן."

אלירן הגיע אליה הביתה במקרה. היא הייתה צריכה שייפוצניק, ומישוהו נתן לה את הטלפון שלו. אחרי כמה שבועות, כשסיימו, שאל אותה אם היא רוצה לצאת איתו לכוס קפה. "הסכרתי לו שרוסים לא יוצאים ככה סתם, אם אין כוונות רציניות לחתונה. הוא אמר לי: 'למה לא לבחון את זה'. יצאנו,

זאת הייתה הפעם הראשונה שלי מאז שעמנואל נהרג". איך הרגשת?

"כל הדרך לפגישה כעסתי על עמנואל שהביא אותי למצב הזה, שאני יוצאת עם בחור בן 26. לאן הירדדרתי? כל הפגישה בכיתי. בסוף לא היה מפגש בכלל, כי כל הזמן זלגו לי דמעות. ישבנו בחוץ. רק המחשבה הזאת, להיפגש לגבר אחר, הייתה בעצם השלמה של תהליך. הייתה לי תחושה קשה שנעים לי לדבר איתו. אבא שלי פעם שאל אותי מה לדעתי עמנואל היה אומר על זה שאני צריכה להתחתן. לדעתי, הוא היה תומך בזה מאוד."

איך הילדים קיבלו את נוכחותו של אלירן בבית? "לא הייתי מוכנה לזה, זה היה כמו רעם ביום בהיר. זאת זוגיות מאוד מורכבת, כדי להיכנס אליה צריך הרבה אומץ, בעיקר מצדו. אלירן הוא בחור רווק ופתאום הוא נשוי לאישה עם שלושה ילדים. יש באלירן משהו מאוד נקי, מאוד טהור. הוא אוהב את הילדים כאילו הם שלו. הוא מטפל בילדים כמו אבא שלהם, והם מקבלים את מרותו. הוא מעולם לא ניסה לתפוס את המקום של עמנואל. הבית שלנו מתנהל כאילו יש שני אבות ואמא אחת, והמקום של עמנואל לא עמד אף פעם במקום של אלירן: יש את מי שהוליד את הילדים ויש את מי שמגדל אותם".